85 години

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Том I

85 години

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

Международна научно-практическа конференция

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

8-9 ноември 2021 г.

Том I

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА КОХЕЗИЯ ПРЕЗ XXI ВЕК – ТЕНДЕНЦИИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Свищов, 8-9 ноември 2021 г.

Посветена на 85 години от създаването
на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ I

Международната научно-практическа конференция е организирана в изпълнение проект НФ-2-2021 „Устойчиво развитие и социално-икономическа кохезия през XXI век – тенденции и предизвикателства“, финансиран със средства по Наредба на МОН за насърчаване на научно-изследователската дейност

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2021

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Проф. д-р Марияна Божинова
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ - председател
Проф. д. н. Борислав Борисов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Катя Личева
Доц. д-р Людмил Несторов
Доц. д-р Марина Николова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Силвия Костова
Доц. д-р Христо Сирашки

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Румен Ерусалимов - *председател*
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова
Гл. ас. д-р Асен Божиков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Любчо Варамезов - *председател*
Проф. д-р Анета Денева
Проф. д-р Атанас Атанасов
Проф. д-р Йордан Василев
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д-р Маргарита Богданова
Проф. д-р Пенка Шишманова
Проф. д-р Стефан Симеонов
Доц. д-р Александър Ганчев
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Светослав Илийчовски
Доц. д-р Теодора Филипова

Публикуваните материали са рецензирани. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND SOCIO-ECONOMIC COHESION IN THE 21ST CENTURY: TRENDS AND CHALLENGES

Svishtov, 8th - 9th November 2021

Dedicated to the 85th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME I

The international scientific and practical conference has been organized as implementation of project SF-2-2021 "Sustainable Development and Socio-Economic Cohesion in the 21st Century: Trends and Challenges", financed with funds by Ordinance of the Ministry of Education and Science for encouraging scientific research

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2021

PROGRAM COMMITTEE
Prof. Mariyana Bozhinova, Ph.D.
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Borislav Borissov, D.Sc.
Prof. Bozhidar Bozhinov, D.Sc.
Prof. Stoyan Prodanov, Ph.D.
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, Ph.D.
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, Ph.D.
Assoc. Prof. Irena Emilova, Ph.D.
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, Ph.D.
Assoc. Prof. Katya Licheva, Ph.D.
Assoc. Prof. Lyudmil Nestorov, Ph.D.
Assoc. Prof. Marina Nikolova, Ph.D.
Assoc. Prof. Plamen Petkov, Ph.D.
Assoc. Prof Silviya Kostova, Ph.D.
Assoc. Prof Hristo Sirashki, Ph.D.

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D., Chairman
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovksi, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.
Head Asst. Asen Bozhikov, Ph.D.

EDITORIAL COMMITTEE
Prof. Lyubcho Varamezov, Ph.D., Chairman
Prof. Aneta Deneva, Ph.D.
Prof. Atanas Atanasov, Ph.D.
Prof. Yordan Vasilev, Ph.D.
Prof. Krasimir Shishmanov, Ph.D.
Prof. Margarita Bogdanova, Ph.D.
Prof. Penka Shishmanova, Ph.D.
Prof. Stefan Simeonov, Ph.D.
Assoc. Prof. Aleksandar Ganchev, Ph.D.
Assoc. Prof. Ventsislav Vassilev, Ph.D.
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, Ph.D.
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, Ph.D.
Assoc. Prof. Rumen Erusalimov, Ph.D.
Assoc. Prof. Svetoslav Iliychovski, Ph.D.
Assoc. Prof. Teodora Filipova, Ph.D.

The published materials have been reviewed. The authors are responsible for the content and layout of their papers, the opinions expressed, the data used and the sources cited.

ISBN 978-954-23-2067-8 (print)
ISBN 978-954-23-2068-5 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ I

ПЛЕНАРНИ ДОКЛАДИ

ПЪТЯТ КЪМ УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ И СОЦИАЛНА КОХЕЗИЯ –
МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ РИСКОВЕ И БАРИЕРИ
Проф. д.ик.н. Димитър М. Иванов …… 7

ПРОБЛЕМАТИЧНОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Проф. д-р Митко Димитров …… 31

ФИНАНСИ, ИКОНОМИКС, ЗАСТРАХОВАНЕ И ОСИГУРЯВАНЕ

ИКОНОМИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО
НА ПУБЛИЧНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ И ИМОТИТЕ –
ДЪРЖАВНАТА И ОБЩИНСКА СОБСТВЕНОСТ
Проф. д.н. Борислав Борисов …….. 51

СИСТЕМНО-СТРУКТУРНЫЙ КРИЗИС И ЕГО ПРОЯВЛЕНИЕ
В УСЛОВИЯХ ПАНДЕМИИ COVID-19
д.э.н., профессор, Зверяков Михаил Иванович …… 59

ИЗМЕРВАНЕ ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА ПАНДЕМИЯТА
ОТ COVID-19 ВЪРХУ КОРПОРАТИВНИТЕ ПОЛИТИКИ
ЗА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Андрей Захариев …… 67

ОБЛАГОРОДЯВАНЕ НА ПЛОСКИЯ ДАНЪК В БЪЛГАРИЯ
Проф. д-р Румен Брусарски …… 75

ДВИЖЕЩИ СИЛИ НА ИНТЕГРАЦИЯ В ГЛОБАЛНИТЕ ЦИФРОВИ ВЕРИГИ
ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ДОБАВЕНА СТОЙНОСТ
Проф. д-р Сава Димов …… 83

ЕФЕКТИ ОТ ПРОГРАМАТА НА ЕЦБ ЗА ЗАКУПУВАНЕ НА АКТИВИ
В УСЛОВИЯТА НА ИЗВЪНРЕДНА СИТУАЦИЯ, ПРИЧИНЕНА ОТ ПАНДЕМИЯ
Проф. д-р Силвия Трифонова …… 95

ТЕСТВАНЕ НА КОРЕКТИВНИ ВЕРОЯТНОСТНИ МОДЕЛИ
ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКИ ОПЦИИ ВЪРХУ АКЦИИ
Проф. д-р Стефан Симеонов, Д-р Теодор Тодоров …… 108

КОНКУРЕНЦИЯ И КОНЦЕНТРАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИЯ
ОБЩОЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР (2011-2020 г.). СТРУКТУРЕН АНАЛИЗ
И ЕМПИРИЧНИ НАБЛЮДЕНИЯ
Проф. д-р Стоян Проданов …… 116

THE IMPLEMENTATION OF GOALS OF BALANCED DEVELOPMENT
OF POLAND AGAINST THE CHALLENGES AND DANGERS
OF WASTE MANAGEMENT
Assoc. Prof. Ireneusz T. Dziubek, Dr Tatiana Manasterska 126

MODERN FEATURES OF TRUST ASSET MANAGEMENT
Postgraduate student Stanislav Perminov, Assoc. Prof. Deniss Djakons, PhD 136

ИНДУСТРИЯТА НА ХЕДЖ ФОНДОВЕТЕ В ЕРАТА
НА РАЗХЛАБЕНИТЕ ПАРИЧНИ ПОЛИТИКИ И COVID-19
Доц. д-р Александър Ганчев 142

РАЗНОСКИТЕ КАТО НЕДЕЛИМА ЧАСТ ОТ АНАЛИЗА
НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО ИМУЩЕСТВЕНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Венцислав Василев 150

ВЛИЯНИЕ СТРУКТУРЫ ЭКОНОМИКИ НА ОБЕСПЕЧЕНИЕ
УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА И РАЗВИТИЯ
Кандидат экономических наук, доцент Шараг Елена Сергеевна 159

СТРАТЕГИЧЕСКИ ДЕЙСТВИЯ НА БЪЛГАРСКИТЕ СТОПАНСКИ
ОРГАНИЗАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
Доц. д-р Илиан Минков 166

ИНСТИТУЦИИ И НЕРАВЕНСТВО
Доц. д-р Калин Господинов 174

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ПОДХОД КЪМ ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ -
ВЪЗМОЖНОСТИ И ОГРАНИЧЕНИЯ
Доц. д-р Калоян Колев 181

ПРОБЛЕМИ НА ЛОЯЛНОСТТА В БАНКОВИТЕ ИНСТИТУЦИИ
ПРИ СЪВРЕМЕННИТЕ УСЛОВИЯ
Доц. д-р Катя Личева 190

ЦЕЛЕСЪОБРАЗНОСТ И ЕФЕКТИ
НА МЕЖДУРЕГИОНАЛНАТА ДАНЪЧНА КОНКУРЕНЦИЯ
Доц. д-р Людмил Найденов 196

ВЪЗМОЖНИ ГРЕШКИ ПРИ ВЪЗЛАГАНЕТО
НА ОБЩЕСТВЕНИ ПОРЪЧКИ В БЪЛГАРСКАТА ПРАКТИКА
Доц. д-р Марин Маринов, Красимир Парашкевов 204

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ГРИЖИ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Николай Нинов 210

ЕФЕКТИ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID ВЪРХУ ЗДРАВНИТЕ РАЗХОДИ
Доц. д-р Николай Атанасов 219

ПОДХОДИ И ПРАКТИКА НА ДЪРЖАВНОТО ФИНАНСИРАНЕ
НА ПУБЛИЧНОТО ПЕНСИОННО ОСИГУРЯВАНЕ
Доц. д-р Пламен Йорданов, **Гл. ас. д-р Маргарита Николова** 230

ФИСКАЛНИТЕ ОБЛЕКЧЕНИЯ ЗА ЛИЦА С УВРЕЖДАНИЯ КАТО ПРИКРИТИ
СОЦИАЛНИ ПЛАЩАНИЯ ПРИ ИНВАЛИДНОСТ В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Пламен Йорданов, Ас. д-р Йордан Йорданов,
Докторант Жанета Ангелова 238

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ПЛАЩАНИЯ
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Доц. д-р Румен Ерусалимов 246

ДИГИТАЛИЗАЦИЯ И СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКА СПРАВЕДЛИВОСТ –
ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ВЪЗМОЖНОСТИ
Доц. д-р Силвия Топлева 251

ДЪЛГОСРОЧНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ЕФЕКТИ
НА ПАНДЕМИИТЕ – УРОЦИ ОТ НЯКОИ ПРЕДХОДНИ КРИЗИ
Гл. ас. д-р Александър Б. Тодоров 258

ЕВРОФИНАНСИРАНЕТО КАТО СРЕДСТВО ЗА ПОВИШАВАНЕ
КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТТА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ОТ СЕКТОР
„ПРОИЗВОДСТВО НА ОБЛЕКЛО ОТ ТЕКСТИЛ“
Гл. ас. д-р Ангелина Терзиева 266

НЯКОИ АСПЕКТИ НА ВЪЗДЕЙСТВИЕТО НА COVID-19
ВЪРХУ БЪЛГАРСКИЯ ЗАСТРАХОВАТЕЛЕН ПАЗАР
Гл. ас. д-р Анелия Панева 274

ПАЗАРЪТ НА ЗДРАВНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ –
СЪСТОЯНИЕ, РАЗВИТИЕ И ТЕНДЕНЦИИ
Гл. ас. д-р Валентина Нинова 281

ФИСКАЛНА ИНТЕГРАЦИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ –
НЕОБХОДИМОСТ, УСЛОВИЯ И ЕФЕКТИ
Гл. ас. д-р Димитър Костов 289

БЪЛГАРИЯ ПО ПЪТЯ КЪМ ЕВРОЗОНАТА
Гл. ас. д-р Петя Василева 297

ДИНАМИКА НА ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ НА БЪЛГАРИЯ
СЪС СТРАНИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕВРОСЪЮЗА
Гл. ас. д-р Сергей Радуканов 304

ПРОМЕНЯЩИТЕ СЕ РОЛИ НА ФИСКАЛНАТА И ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА
В СВЕТЛИНАТА НА COVID-19 В СТРАНИ С РАЗЛИЧЕН ПАРИЧЕН РЕЖИМ
Гл. ас. д-р Соня Георгиева 310

АСПЕКТИ НА НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКАТА
ПО ЗАЕТОСТТА И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВАТА ПРЕД НЕЯ
Гл. ас. д-р Таня Илиева ……..……..……..……..… 320

ПОВЕДЕНЧЕСКИ ИНВЕСТИЦИОННИ СТРАТЕГИИ –
ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВИ РЕЗУЛТАТИ
ОТ АКТИВНО ИНВЕСТИРАНЕ
Гл. ас. д-р Цветан Павлов ……...……. 325

ВЪЗМОЖНОСТИТЕ ПРЕД БЪДЕЩИТЕ ПЕНСИОНЕРИ
В КОНТЕКСТА НА НОРМАТИВНИТЕ ПРОМЕНИ ВЪВ ВТОРИ СТЪЛБ
НА ПЕНСИОННИЯ МОДЕЛ В БЪЛГАРИЯ
Ас. д-р Йордан Йорданов ……...……. 334

ПАЗАРЪТ НА БАНКОВИ ДЕПОЗИТИ В БЪЛГАРИЯ:
ДИНАМИКА И СТРУКТУРНИ ИЗМЕНЕНИЯ
Ас. д-р Радослав Къновски …….....……. 340

ОЦЕНКА НА УСТОЙЧИВОСТТА НА АГРАРНИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ
Д-р Антон Сотиров, **Д-р Никола Пищалов** …….....……. 347

НАДНОРМЕНОТО ТЕГЛО И ЗАТЛЪСТЯВАНЕТО
КАТО РИСКОВ ФАКТОР ЗА ЗДРАВЕТО
Д-р Орлин Цветков …….....…….……. 354

МЕРКИ НА ФЕДЕРАЛНИЯ РЕЗЕРВ НА САЩ
ЗА ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НА COVID-19
Д-р Свилен Колев .....…….……. 359

STATE AID ENFORCEMENT LAW IN THE ENERGY SECTOR
IN ALBANIA
Lecturer of Law, **Dr. Anduena Gjevori** ……..…….……. 366

БАНКОВАТА ТАЙНА КАТО КОМПОНЕНТА НА БАНКОВАТА
СИГУРНОСТ – ФИНАНСОВО-ПРАВНИ АСПЕКТИ
Преп. Игнат Папазов ……..…….……. 374

THE HISTORICAL EVOLUTION OF THE GOVERNMENT
SECURITIES MARKET IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA
Olesea Speian, PhD Student ……..……...…….……. 378

ПРОМЕНИ В ЕВРОПЕЙСКИТЕ РЕГУЛАТОРНИ КАПИТАЛОВИ
ИЗИСКВАНИЯ ЗА ПОКРИТИ ОБЛИГАЦИИ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА
Докторант Борислав Киров ..……...……..……. 386

АВТОМОБИЛНИЯТ ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ И МЯСТОТО
НА ТЪРГОВСКИТЕ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА НА НЕГО
Докторант Ваня Галчева ……...……. 393

ЕФЕКТИ ВЪРХУ ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА В РЕЗУЛТАТ
ОТ НАМАЛЯВАНЕТО НА НАЛИЧНИТЕ ПАРИ В ОБРАЩЕНИЕ
Докторант Владимир Сиркаров ……..……. 398

ВЛИЯНИЕ НА КОЕФИЦИЕНТА P/E И ДИВИДЕНТНАТА
ДОХОДНОСТ ВЪРХУ ЦЕНИТЕ НА АКЦИИТЕ
НА БЪЛГАРСКИЯ КАПИТАЛОВ ПАЗАР
Докторант Владислав Любенов …….....…… 405

ВЪЗМОЖНОСТ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА МСП
В УСЛОВИЯТА НА ПАНДЕМИЯ
Докторант Даниел Данчев …….....…… 413

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА РЕГУЛИРАНЕ НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ
ЧРЕЗ ГРАНИЦИТЕ НА ОСИГУРИТЕЛНИЯ ДОХОД
Докторант Жанета Ангелова .....…… 421

ЦИФРОВАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО – СРЕДСТВО
ЗА ПОДОБРЯВАНЕ КАЧЕСТВОТО НА ЖИВОТ И РАДИКАЛНА
ПРОМЯНА НА НАЧИНА НА ПРЕДОСТАВЯНЕ НА МЕДИЦИНСКИ
И ЗДРАВНИ ГРИЖИ
Докторант Живка Петрова .....…… 429

ДЕБАТЪТ МЕЖДУ БАНКОВАТА И ВАЛУТНАТА ШКОЛА ОТ 19-И ВЕК –
ХАРАКТЕРИСТИКИ И ПАРАЛЕЛИ СЪС СЪВРЕМЕННИТЕ
МОНЕТАРНИ РЕАЛНОСТИ
Докторант Кузман Илиев .....…… 438

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД МЕНИДЖМЪНТА НА ЛЕЧЕБНИТЕ
ЗАВЕДЕНИЯ В УСЛОВИЯ НА ПАНДЕМИЯ ОТ COVID-19
(ПО ПРИМЕРА НА УНИВЕРСИТЕТСКА МНОГОПРОФИЛНА БОЛНИЦА
ЗА АКТИВНО ЛЕЧЕНИЕ „СЪРЦЕ И МОЗЪК“ – ПЛЕВЕН)
Докторант Люба Митева .....…… 446

БЛОКЧЕЙН ТЕХНОЛОГИИТЕ – ГОЛЕМИТЕ ПОЛЗИ
ЗА МАЛКИТЕ БАНКИ
Докторант Марина Милинова .....…… 453

ОТРИЦАТЕЛНИ ЛИХВЕНИ НИВА – ЕМПИРИЧЕН ОПИТ
Докторант Милена Пешева .....…… 460

ФИНАНСОВИЯТ ФЕЪРПЛЕЙ В ЖЕНСКИЯ ФУТБОЛ –
НЕОБХОДИМОСТ ИЛИ ВЪЗМОЖНОСТ
Докторант Нено Ненов ……..…… 468

ОТРАЖЕНИЕ НА КОВИД-19 ВЪРХУ ПРЕМИЙНИЯ ПРИХОД
ПО ЗАСТРАХОВКА „КАСКО“ НА МПС В БЪЛГАРИЯ
Докторант Николай Илиев ….…… 474

РАЗВИТИЕ НА ИМУЩЕСТВЕНОТО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ
ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА ПРЕЗАСТРАХОВАТЕЛНИТЕ ОТНОШЕНИЯ
Докторант Радка Василева ….…… 480

КОНСОЛИДАЦИЯТА НА БАНКОВИЯ СЕКТОР
В БЪЛГАРИЯ КАТО ФАКТОР ЗА УСТОЙЧИВОСТ
Докторант Рая Драгоева ……..…… 488

ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ НА ДАНЪЧНИТЕ ИЗМАМИ
ПРИ ТЪРГОВИЯТА С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ
Докторант Стефан Пешов .....……. 496

ПРОГНОЗИРАНЕ НА ПУБЛИЧНИТЕ ФИНАНСИ -
ОТКЛОНЕНИЕ НА ФАКТИЧЕСКОТО ИЗПЪЛНЕНИЕ
НА КОНСОЛИДИРАНАТА ФИСКАЛНА ПРОГРАМА
СПРЯМО ЗАКОНА ЗА БЮДЖЕТА НА БЪЛГАРИЯ
Докторант Юлиан Войнов .....……. 501

СЧЕТОВОДСТВО, КОНТРОЛ, ОДИТ, СТАТИСТИКА И МАТЕМАТИКА

ЗА РОЛЯТА И ВЪЗМОЖНОСТИТЕ НА ДИГИТАЛИЗАЦИЯТА
ПРИ ДОКУМЕНТИРАНЕТО В СЧЕТОВОДСТВОТО
Проф. д-р Атанас Атанасов .....……. 511

ОСОБЕНОСТИ ПРИ СЧЕТОВОДНОТО ОТЧИТАНЕ
НА СТОКИТЕ В УСЛОВИЯТА COVID-19
Доц. д-р Галя Иванова – Кузманова .....……. 517

АКТУАЛНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА
ПРЕД СЧЕТОВОДНАТА ПРОФЕСИЯ В КОНТЕКСТА
НА ПРОМЕНИТЕ СЛЕД БРЕКЗИТ
Доц. д-р Галина Чиприянова, Д-р Марий Стоянов .....……. 524

КЪМ НОВ ПОДХОД В ОБУЧЕНИЕТО
ПО МЕЖДУНАРОДНИ СТАНДАРТИ ЗА ФИНАНСОВО ОТЧИТАНЕ
Доц. д-р Диана Ималова, Доц. д-р Венцислав Вечев .....……. 532

СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКОТО РАЗВИТИЕ НА БЪЛГАРИЯ В КОНТЕКСТА
НА ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ – СТАТИСТИЧЕСКИ АСПЕКТИ
Доц. д-р Красимира Славева .....……. 541

СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ЗАВИСИМОСТТА МЕЖДУ
ЦИФРОВИЗАЦИЯТА НА ИКОНОМИКАТА И ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ
Доц. д-р Маргарита Шопова, Гл. ас. д-р Евгени Овчинников,
Гл. ас. д-р Тихомир Върбанов .....……..…. 549

ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА СВОБОДНА
ТЪРГОВИЯ С ТРЕТИ СТРАНИ И ЗНАЧЕНИЕТО ИМ ОТ ПОЗИЦИЯТА
НА МИТНИЧЕСКИЯ КОНТРОЛ В ЕС
Доц. д-р Момчил Антов .....……..…. 557

INNOVATIVE METHODS FOR ACCOUNTING EDUCATION –
EXPERIENCE AND GLOBAL LESSONS LEARNED
Assoc. Prof. Nadya Velinova-Sokolova, PhD ……..……..…..…. 564

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ДЪЛГОСРОЧНИТЕ ГРИЖИ В БЪЛГАРИЯ

Доц. д-р Николай Нинов[1]

Резюме: *Протичащите реформи на социалните услуги и в частност на дългосрочните грижи у нас, целят едновременното подобряване на достъпността, качеството и ефективността им, както и довеждането до успешен край на деинституционализацията на същите. Целта на разработката е да бъдат конкретизирани ключовите предизвикателства пред дългосрочните грижи и на тази основа да се посочат възможностите за минимизиране на тяхното влияние.*

Ключови думи: *дългосрочни грижи, социални услуги, достъпност, качество, ефективност, деинституционализация*

JEL: I11, I18, I38, J14

CHALLENGES IN LONG-TERM CARE IN BULGARIA

Assoc. Prof. Nikolay Ninov, PhD

Abstract: *The ongoing reforms of social services, and in particular of long-term care in our country, aim to simultaneously improve their accessibility, quality and efficiency, as well as to bring to a successful end the deinstitutionalisation of the same. The aim of the research is to specify the key challenges in long-term care and on this basis to identify opportunities to minimise their impact.*

Key words: *long-term care, social services, accessibility, quality, efficiency, deinstitutionalisation*

JEL: I11, I18, I38, J14

1. Въведение

2021 година е ключова за развитието на системата за предоставяне на дългосрочни грижи (Европейска комисия, 2012) в България поради кумулативното натрупване на важни фактори, които неизбежно ще окажат съществено влияние върху нея. Един от тези фактори е дефинираният в текстовете на преходните и допълнителни разпоредби на влезлия в сила от 01.07.2020 год. – Закон за социалните услуги (ЗАКОН ЗА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ, В сила от 01.07.2020 г., Обн. ДВ. бр.24 от 22 Март 2019 г., 2019)– срок за окончателното закриване на всички медицински и социални домове за грижи за деца. Последният, заедно с ангажимента по окончателно закриване на всички действащи домове за възрастни с увреждания (което следва да се случи до 2035 г.), ще се превърне във своеобразен тест, както за новосъздадената и функционираща в момента система на социалните услуги у нас,

[1] n.ninov@uni-svishtov.bg, Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов

така и на „сериозността“ на заявеното още през далечната 2003 г.[2] от държавата намерение – процесът на деинституционализация на социалните услуги да бъде доведен до успешен край. Друг ключов фактор е изтичането на Плана за действие за периода 2018-2021 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа, в който освен, че са разписани основните мерки[3] и дейности, касаещи дългосрочните грижи, са посочени и конкретни срокове за тяхната реализация. Останалите фактори, които също заслужават внимание са: силният натиск, който оказва заболяването от COVID-19 (с акцент основно към възрастните хора /65+/ и хронично болните лица) (Нинов Н. Н., 2021) и задълбочаването на острия демографски проблем, свързан с прогресивното застаряване на населението, а от тук и повишаване на необходимостта от дългосрочни грижи за възрастните лица.

Точно тук е мястото да направим уточнението, че освен липса на наша – българска законова дефиниция за дългосрочни грижи (използва се приетата от Европейската комисия), се очертават и други техни специфики в следствие от тяхната многокомпонентност и динамично развитие, а имено:

✓ системите за предоставяне на дългосрочните грижи за възрастните хора и за лицата с увреждания в България са две – системата на социалните услуги (до 2020 г. от системата на социалното подпомагане) и здравната система, чиято дейност се регламентира от различно законодателство[4] и се управлява от различни институции[5];

✓ съгласно начина на организация и предоставяне, дългосрочните грижи могат да бъдат класифицирани на формални и неформални; общодостъпни и специализирани; организирани и индивидуални и т.н.

---

[2] С измененията в Закона за социално подпомагане, обнародвани в ДВ, бр. 120 от 29.12.2002 г. и са в сила от 01.01.2003 г., както и тези в Правилника за прилагане на закона за социално подпомагане, обнародвани в ДВ, бр. 40 29.04.2003 г., се очертаха новата философия на държавната политика в областта на социалните услуги, като поставиха основите на тяхната децентрализация и деинституционализация. Виж. Социалните услуги в България. Въпроси и отговори, Български център за нестопанско право (BCNL), 2004 г., с. 2

[3] Мерките заложени в Националния план се свеждат до четири : 1) осигуряване на подкрепа в домашна среда и в общността на лица с увреждания и възрастни хора, зависими от грижа; 2) осигуряване на качествени социални услуги в общността за лица, настанени в специализирани институции с недобри условия на живот и качество на грижа и поетапно закриване на институции; 3) мерки за повишаване на ефективността на системата за дългосрочна грижа; и 4) осигуряване на необходимата инфраструктура за предоставяне на социални и интегрирани здравносоциални услуги за лица с увреждания и възрастни хора, зависими от грижа.

[4] За социалните услуги това е Закона за социалните услуги, а здравните услуги се регламентират в Закона за лечебните заведения

[5] За социалните услуги това е новосъздадената към министъра на труда и социалната политика - Агенция за качеството на социалните услуги; за здравните услуги това са НЗОК и МЗ, а предоставянето им на практика става в болници: специализирана болница за продължително лечение и рехабилитация, специализирани болници за рехабилитация, хосписи и др.

✓ концепцията за трансформация на доскоро действащия модел на предоставяне на институционална грижа в предлагани в общността и семейна среда услуги, се осъществява посредством използването на индивидуален подход и с помощта на разширяване на портфолиото от услуги предоставяни от дневни центрове, центрове за социална рехабилитация и интеграция, защитени жилища, в домашна среда (в т.ч. - домашен помощник, домашен социален патронаж, личен асистент, социален асистент);

✓ независимо, че с приетите Национална стратегия за дългосрочна грижа (2014 г.) и План за действие за периода 2018-2021 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа, случващото се в системата е продиктувано до голяма степен от настъпилите промени в следствие приемането на Закона за социалните услуги. Основните цели на същия са осъвременяване на регулаторната рамка в социалните услуги и подобряване на планирането, достъпността, управлението, финансирането, качеството, ефективността и мониторинга им.

2. Основни фактори, оказващи влияние върху развитието на дългосрочните грижи в България

2.1. Реформа в областта на дългосрочните грижи за възрастни хора и лица с увреждания

С приемането на Националната стратегия за дългосрочна грижа и План за действие за изпълнение й, беше поставено началото на реформата в областта на дългосрочните грижи. Ключов момент за реформата на услугите за възрастни лица и хора с увреждания, остава процесът на деинституционализация. Последната има двояко значение: от една страна следва да се закрият и преобразуват съществуващите до момента публични институции, предлагащи тази социална услуга, а от друга страна е необходимо да бъдат разкрити услуги в общността, които да са алтернатива на институционалната грижа. В тази връзка, смисълът от деинституционализацията на грижата за възрастни хора и лица с увреждания е в изграждането на рационално планувана и въведена в действие, съобразно реалната нужда от потребности, мрежа от услуги, както в общността, така и в домашна среда. Същите имат за цел – обезпечаване на потребностите от независим и достоен живот за възрастни хора и лицата с увреждания и тяхното пълноценно включване в обществения живот. Новооткриващите се социални услуги в общността, освен че изпълняват заместваща роля по отношение на закриваните институции, но на тях се вменява и превантивната функция по отношение на съществуващия риск за индивидите, от настаняване в институции. В тази връзка се налага и повишаването на капацитета на заетите в сферата на социалните услуги, развитието на интегрирани междусекторни услуги и разписване на стандарти за качеството на предоставяните услуги. По данни, публикувани в Плана за действие за периода 2018-2021 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа (План за действие за периода 2018-2021 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа, стр. 3,

2018), към края на 2019 г. общият брой на специализираните институции у нас е 161, с капацитет от 10 881 места. За настаняване в тях чакат 3600 лица, в това число – 2 200 са лицата с психични разстройства, умствена изостаналост и деменция. Приблизително 900 са лицата, които чакат за настаняване в социални услуги в общността от резидентен тип, от които над 750 са чакащите за настаняване лица с психични разстройства, умствена изостаналост и деменция. През същата година бяха създадени допълнително 30 нови социални услуги в общността за възрастни, включително тип – резидентни грижи, с общ капацитет от 506 места. Към септември 2020 г. е налице капацитет от 9503 местата при 511 броя общностни социални услуги за възрастни хора и хора с увреждания. За сравнение, през 2012 г. капацитетът на местата е 6887 при предлагани 335 общностни социални услуги за възрастни хора и хора с увреждания, което показва нарастване на услугите със 176 броя, а на капацитета им с 2616 места.

Реформирането на социалните услуги в България, в това число и на дългосрочните грижи, е в основата на изпълнението на Проект BG05M9OP001-3.005 „Нови стандарти за социални услуги“, който стартира през 2016 г. Този проект има за цел подобряване на достъпността, ефективността и качеството на социалните услуги, както и на независимия живот на деца и възрастни, които се нуждаят от грижи, включително хора с увреждания, чрез разработване на съвременни стандарти за качество и финансиране в съответствие с нуждите на получателите.

Изпълнението на Проект BG05M9OP001-2.038 „Нова дългосрочна грижа за възрастните и хората с увреждания“ също подпомогна цялостната реформа в сектора на социалните услуги у нас. Посредством неговото реализиране започва подготовката за пилотно извеждане на възрастни и хора с увреждания от специализирани институции, въз основа на оценка на техните потребности. С изпълнението на процедурата по проекта, ще стане възможна подготовката за предоставяне на новите услуги в общността на територията на цялата страна, за които е изградена подходяща инфраструктура със средства от Оперативна програма „Региони в растеж“ (Европейски съюз Европейски социален фонд, 2019). Общият бюджет на проекта е 4 млн. лева.

2.2. Влияние на пандемията от COVID-19 върху дългосрочните грижи

Добре известен факт, е че възрастни хора и лицата с увреждания са измежду най-уязвимите групи в текущата пандемия от COVID-19. Отчита се високо ниво на случаи на COVID-19 сред възрастните хора настанени в институции, както и на персонала в тези домове. В отговор на появилите се огнища на зараза, изпълнителната власт, прибягна към преместване на хората, нуждаещи се от дългосрочни грижи, с доказани положителни тестове за COVID-19 в болници и други жилищни домове в цялата страна. Към ав-

густ 2020 г. общият брой на заразените домуващи, ползващи се от дългосрочни грижи е 186 и 70 служители, а броя на починалите лица в специализирани институции е 22 души. Имено с цел овладяване на критичната ситуация, правителството преустанови настаняването в социални институции, включително и в старческите домове до края на извънредното положение. В първостепенна задача се превърна установяване наличието на инфектирани домуващи и персонал с COVID-19, като до края на август 2020 г. бяха извършени PCR тестове на 9245 души в резидентни грижи и 7120 служители. Към 14 юни 2021 г. данните сочат, че едва 7380 лица от персонала на социалните домове у нас са ваксинирани срещу COVID-19, от които с поставена втора доза са 3422. От лицата, настанените в домовете са ваксинирани 10086 души, като 4632 от тях са със завършен ваксинационен цикъл. Същевременно продължава регистрирането на нови епидемични взривове от COVID-19 в тези места, а проведените епидемиологични проучвания недвусмислено показват, че инфекцията най-често се внася от неваксинирания персонал.

От месец юни 2021 г. бе възобновено настаняването на нови потребители в специализираните институции и в социалните услуги от резидентен тип. С цел опазване живота и здравето, както на потребителите на социални услуги, така и на персонала в тях е целесъобразно потребителите да бъдат настанявани след задължително представяне на отрицателен резултат от проведено до 48 часа преди приема изследване по метода на полимеразна верижна реакция за доказване на COVID-19 (PCK тест) или документ за завършена ваксинационна схема срещу COVID-19.

Лицата, желаещи да станат потребители на социални услуги в общността като например – дневни центрове, центрове за обществена подкрепа и центрове за социална рехабилитация и интеграция, ползват услугите при наличие на свободни места за съответната услуга и при стриктно съблюдаване на препоръките на здравните органи и на необходимите противоепидемични мерки. Организацията на работата в посочените е ангажимент на кметовете на общините и съгласно решенията на местните кризисни щабове.

2.3. Релацията дългосрочни грижи-демографска криза

Към края на 2019 г. населението на нашата страна е 7 млн. души, докато само година по-късно (в края на 2020 г.) наброява 6 916 548 души (НСИ, 2021). В сравнение с базовата 2008 г., се отбелязва спад от 0.6 милиона души, което категорично индикира за скоростта и остротата на демографския проблем. Продължава процесът на застаряване на населението. В края на 2020 г. лицата на възраст 65 и повече навършени години са 1 504 048 души, или 21.8% от населението на страната. В сравнение с 2019 г. делът на населението в тази възрастова група нараства с 0.2 %. Процесът на застаряване у нас, е по-силно изразен сред жените отколкото сред мъжете. Относителният дял на жените на възраст над 65 години е 25.3%, а на мъжете -

17.9%. Тази разлика се дължи на отчетената по-висока смъртност сред мъжете и като следствие от нея – на по-ниската средна продължителност на живота при тях. Коефициентът на зависимост на лицата в напреднала възраст е 34,1 % (за 2020 г.) което означава увеличение от 8,3% спрямо 2008 г., при средна стойност от 31.4 % за ЕС-27. През 2019 г. населението на България, което е на възраст 65 и повече навършени години наброява 1,5 млн. души (с превес на жените - 0,9 млн., спрямо мъжете - 0,6 млн. души), като се отбелязва ръст от 0,2 млн. души спрямо 2008 г.. През 2019 г., делът на лицата на възраст 65 и повече навършени години, от населението е бил 21,3 % (при средни стойности от 20,3 % за ЕС за 2019 г.) и отбелязва увеличение от 3,5% в сравнение с стойността от 2008 г. Същата тенденция – на ръст от 1,2%, се забелязва и при дела на лицата на възраст 75 и повече навършени години, достигайки 8,8 % от населението през 2019 г., спрямо 7,6 % през 2008 г., при средна стойност за ЕС от 9,7 %. По отношение на продължителността на живота на възраст на лицата на 65 години (в години), данните показват положителен ръст от 0,7 години, като броят им се увеличава както за жените, така и за мъжете между 2008 и 2019 г. и достига стойност от 16,3 години (общо за мъжете и жените). На фона на средната продължителност на живота в години за ЕС - 20,2 години, стойността у нас остава значително по-ниска. Сходна тенденция се наблюдава и при измерването на годините в здравословен живот на лицата на възраст 65 и повече навършени години, при която се отбелязва увеличение с 0,4 години, т.е. 9,8 години към 2019 г., спрямо 9,4 години за 2010 година, при средна стойност за ЕС от 9,9 години.

Таблица 1. Демографски показатели на българското население на 65+ год.

Показатели		2008	текущи данни	2030	2050
Население (в млн.), 2020 г.		7,5	6,9	6,5	5,7
Коефициент на зависимост в напреднала възраст, 2020г.		25,8	34,1	39,0	55,0
Население на 65+ (в млн.), 2019 г.	Общо	1,3	1,5	1,6	1,8
	Жени	0,8	0,9	0,9	1,0
	Мъже	0,5	0,6	0,7	0,8
Дял на лицата на 65+ от населението (%), 2019 г.		17,8	21,3	24,3	30,7
Дял на лицата 75+ от населението (%), 2019 г.		7,6	8,8	11,8	16,0
Продължителност на живота на лицата на 65 години (в години), 2019 г.	Общо	15,6*	16,3		
	Жени	17,1*	18,1	19,6	22,3
	Мъже	13,8*	14,2	15,9	18,8
Години в здравословен живот на лицата на 65 години, 2018 г.	Общо	9,4*	9,8		
	Жени	9,9*	10,2		
	Мъже	8,9*	9,2		

Източник: Long term care report – Trends, challenges and opportunities in an ageing society, vol.2, 2021, European Commission,Country profiles, Bulgaria, p.35
**Информацията е за 2010 г.*

Статистическите данни от 2019 година, сочат че потенциално зависимите хора в България наброяват 258 500 души (Вж. Табл. 2.). Делът на същите от общото население у нас през 2019 г. е 3,7 %, което е значително по-ниска стойност, спрямо средната за ЕС от 7,0 %. През 2019 г. делът на населението на 65 и повече години, които имат нужда от дългосрочна грижа е 27,9 %. Прогнозата за населението на страната в дългосрочен план до 2050 година сочи, че населението ни ще се „стопи“ до 5,7 млн. души, спрямо сегашната му стойност от почти 7 млн. души. В този ред на мисли, съществува значителна вероятност коефициентът на зависимост на лицата в напреднала възраст също да отбележи ръст, съответно 39,0 % през 2030 г., достигайки до 55,0 % през 2050 г., което е с 3 % по-висока от средната стойност от 52,0 % за ЕС. Прогнозните стойности, затвърждават нарастващата потребност от дългосрочна грижа, която в близко бъдеще ще става още по-осезаема. В подкрепа на тази перспектива ще посочим и прогнозното увеличение на броя на потенциално зависимите лица до 268 100 до 2050 г. Паралелно с това прогнозите сочат увеличаване и на дела на потенциално зависимите лица в общо население. Очакванията са той да нарасне от 3,7 % през 2019 г. през 4,1 % през 2030 г. и да достигне 4,8 % през 2050 г.

Таблица 2. Лица в нужда от дългосрочни грижи

Показатели	2014	текущи данни	2030	2050
Броя на потенциално зависимите (в хил.), 2019 г.		258,5	264,1	268,1
Броя на потенциално зависимите лица на 65+ (в хил.), 2019 г.				
Общо		162,3	177,4	205,2
Жени		104,0	114,7	125,8
Мъже		58,3	62,7	79,3
Дял на потенциално зависимите лица от общото население (%), 2019 г.		3,7	4,1	4,8
Дял на потенциално зависимите лица на 65+ години от населението на 65+ години (%), 2019 г.		10,8	11,3	11,8
Дял на населението на 65+ години в нужда от дългосрочни грижи (%), 2019 г.	35,4	27,9		

Източник: Източник: Long term care report – Trends, challenges and opportunities in an ageing society, vol.2, 2021, European Commission, Country profiles, Bulgaria, p.35

3. Заключение

Описаните предизвикателства пред дългосрочните грижи у нас, макар и без претенции за изчерпателност, следва да бъдат взети под внимание от социалната и здравната ни системи, които трябва да намерят иновативни и устойчиви начини за справяне с демографската промяна. Макар в рамките на този доклад, въпросът за финансирането им да бе засегнат незначително, то от поднесените данни става ясно, че държавата ни неизбежно ще се сблъска с увеличени разходи за дългосрочни грижи, при това в най-близко

бъдеще. Това неминуемо поставя на преден план въпроса за механизмите и схемите, които могат да насърчат елементите за предварително финансиране. Това от друга страна предполага заделяне на определен обем средства за изплащане на бъдещи задължения и проучване на потенциала на идеята за включване на дългосрочната грижа в кръга на социалните рискове, за които се осигуряват лицата в държавното обществено осигуряване или под формата на частна застраховка за дългосрочни грижи (Нинов Н. , 2013), добри примери за които има в практиките на социално-защитните системи на развитите държави-членки на ЕС.

Използвани източници

Европейска комисия. (2012). *http://ec.europa.eu/health-eu/care_for_me/long_term_care/index_bg.htm*. Извлечено от http://ec.europa.eu: http://ec.europa.eu/health-eu/care_for_me/long_term_care/index_bg.htm

Европейски съюз Европейски социален фонд. (1 януари 2019 г.). *https://esf.bg/procedures/nova-dalgosrochna-grizha-za-vazrastnite-i-horata-s-uvrezhdanija/*. Извлечено от https://esf.bg: https://esf.bg/procedures/nova-dalgosrochna-grizha-za-vazrastnite-i-horata-s-uvrezhdanija/

ЗАКОН ЗА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ, В сила от 01.07.2020 г., Обн. ДВ. бр.24 от 22 Март 2019 г. (22 Март 2019 г.). *ЗАКОН ЗА СОЦИАЛНИТЕ УСЛУГИ*. България.

Закона за социално подпомагане, обнародвани в ДВ, бр. 120 от 29.12.2002 г. и са в сила от 01.01.2003 г. (2002). *Закона за социално подпомагане, обнародвани в ДВ, бр. 120 от 29.12.2002 г. и са в сила от 01.01.2003 г.*

Нинов, Н. (2013). Дългосрочните социални грижи в Република България – състояние, проблеми и перспективи. *Дългосрочните социални грижи в Република България – състояние, проблеми и перспективи.*, 158. АИ Ценов.

Нинов, Н. Н. (2021). Специфики и особености на застраховките с покритие заболяване от COVID-19 предлагани на българския застрахователен пазар. *Сборник доклади от Годишна университетска научна конференция : Научно направление „Социални, стопански и правни науки“* (стр. 322-328). Велико Търно: НВУ - Изд. комплекс.

НСИ. (12 Април 2021 г.). *https://www.nsi.bg/bg/content/2975/население-по-области-общини-местоживеене-и-пол*. Извлечено от https://www.nsi.bg: https://www.nsi.bg/bg/content/2975/население-по-области-общини-местоживеене-и-пол

План за действие за периода 2018-2021 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа, стр. 3. (2018). *План за действие за*

периода 2018-2021 г. за изпълнение на Националната стратегия за дългосрочна грижа, стр. 3.

Правилника за прилагане на закона за социално подпомагане, обнародвани в ДВ, бр. 40 29.04.2003 г. (2003). *Правилника за прилагане на закона за социално подпомагане, обнародвани в ДВ, бр. 40 29.04.2003 г.*

Социалните услуги в България. Въпроси и отговори, Български център за нестопанско право (BCNL), 2004 г., с. 2. (2004). *Социалните услуги в България. Въпроси и отговори, Български център за нестопанско право (BCNL), 2004 г., с. 2*.

Spasova, S. (2021). Long term care report – Trends, challenges and opportunities in an ageing society, vol.2, Country profiles. *Long term care report – Trends, challenges and opportunities in an ageing society, vol.2, Country profiles*, 20-35. European Commission.